

KAIKKI
SE VALO

JOTA

EMME

WSOY

NÄE

ANTHONY DOERR

Anthony
Doerr

KAIKKI
SE VALO
JOTA EMME
NÄE

SUOMENTANUT HANNA TARKKA

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Sitaattien lähteet:

Jules Verne: *Kapteeni Nemo merten syvyyksissä*, ranskasta suomentanut Kristina Haataja.

Charles Darwin: *Beaglen matka*, englannista suomentanut Pertti Ranta.

ENGLANNINKIELINEN ALKUTEOS

All the Light We Cannot See

© ANTHONY DOERR 2014

SUOMENNOKSEN © HANNA TARKKA JA WSOY 2015

ISBN 978-951-0-40974-9

PAINETTU EU:SSA

Wendy Weillie
1940 – 2012

*Elokuussa 1944 muurien ympäröimä
Saint-Malon vanhakaupunki,
Ranskan Bretagnen Smaragdirannikon
kirkkain jalokivi, tuhoutui tykistötulessa
lähes täysin... Muurien sisäpuolella olevista
865 talosta vain 182 jäi pystyyn ja nekin
vaurioituivat jossakin määrin.*

– PHILIP BECK

*Meidän ei olisi ollut mahdollista
nousta valtaan, saati käyttää valtaa niin
kuin käytimme, ellei radiota olisi ollut.*

– JOSEPH GOEBBELS

O

7. elokuuta 1944

Lentolehtiset

Illan hämärässä niitä sataa taivaalta. Ne lentävät tuulen mukana suoja-
muurien yli, heittävät katoilla kärrynpyörää ja lepattavat katukuiluihin
talojen väliin. Kadut ovat sakeanaan niiden pyörteilyä, valkoista leha-
telua mukulakivillä. *Tärkeä viesti kaupungin asukkaille, lehtisissä lukee.
Poistukaa välittömästi maaseudulle.*

On nousuveden aika. Kuu riippuu taivaalla pienenä, keltaisena, puoli-
kuuta pulleampana. Itäpuolen rantahotellien katoilla ja takapihoilla kuusi
amerikkalaista tykistöyksikköä syöttää palopommiammuksia kranaatin-
heitinten kitoihin.

Pommikoneet

Ne ylittävät Englannin kanaalin keskiyöllä. Niitä on kaksitoista, ja ne on nimetty laulujen mukaan: *Stardust*, *Stormy Weather*, *In the Mood*, *Pistol-Packin' Mama*. Meri lipuu ohi kaukana alapuolella tiheäänään vaahtopäiden väkisiä. Pian lentosuunnistajat pystyvät erotamaan matalat, kumpareiset, kuun valaisemat saaret, jotka ovat rivissä pitkin horisonttia.

Ranska.

Sisäpuhelimet rätisevät. Koneet pudottavat korkeutta verkkaisesti, laiskanlaisesti. Rannikon ilmatorjunta-aseilta nousee punaisia valosäikeitä. Silmien alle ilmestyy laivanhylkyjen tummia hahmoja, upotettuja tai täysin tuhottuja, yhdestä on leikkautunut irti keula, toinen vielä kytee ja hehkuu. Uloimmalla saarella näkyy lampaita, jotka pakokauhussaan säntäilevät kivien lomitse.

Kussakin koneessa pommien pudottaja katsoo alas tähtäysikkunasta ja laskee kahteenkymmeneen. Neljä, viisi, kuusi, seitsemän. Pudottajien silmissä lähestyvä, muurien ympäröimä kaupunki omalla kallioniemekkeellään on kuin kammottava hammas, jotakin mustaa ja vaarallista, viimeinen paise, joka on puhkaistava.

Tyttö

Kaupungin muurin kupeessa osoitteessa rue Vauborel 4, korkean, kapean talon kuudennessa ja ylimmässä kerroksessa, sokea kuusi-toistavuotias Marie-Laure LeBlanc polvistuu matalaa pöytää peittävään puiseen pienoismallin ääreen. Malli esittää samaa kaupunkia, jossa hän on polvillaan, ja sisältää muurein ympäröidyt sadat talot, kaupat ja hotellit tarkkoina jäljennöksinä. Siinä ovat tuomiokirkko ja sen pitsimäinen torninhuippu, jyrävä vanha Château de Saint-Malo sekä rantakartanoiden rivit lukuisine savupiippuineen. Siro puinen aallonmurtaja työntyy merta kohti Plage du Môle -nimiseltä hiekkarannalta, hienon hieno verkkomainen katos kaareutuu kala- ja äyriäistorin ylle ja pikkuruiset penkit, pienimmät tuskin omenansiementä suuremmat, pilkuttavat kaupungin minimaalisia aukioita.

Marie-Laure kuljettaa sormenpäitä sentinlevyisellä rintavarustuksella, joka peittää suojamuureja ja kiertää epäsäännöllisen tähden muotoisena koko pienoiskaupungin. Hän löytää muurin laelta aukon, josta neljä juhallista tykkiä sojottaa suoraan päin merta.

»Bastion de la Hollande», hän kuiskaa, ja sitten sormet astelevat alas pikku portaikkoa. »Rue des Cordiers. Rue Jacques Cartier.»

Huoneen nurkassa on kaksi galvanoitua sankoa, jotka on täytetty piri-pintaan vedellä. Täytä sangot aina kun voit, isosetä on neuvonut. Samoin kolmannen kerroksen kylpyamme. Mistä sen tietää, milloin tulee seuraava vesikatko.

Sormet hakeutuvat takaisin tuomiokirkon torninhuipulle. Sitten etelään Dinanin portille. Hän on kuljettanut sormiaan pienoismallilla koko illan ja odottanut isosetäänsä Etienneä, joka on talon omistaja ja joka lähti yöllä ulos hänen nukkuessaan eikä ole palannut. Ja nyt on jälleen yö, kello on käynyt vuorokauden ympäri, korttelissa on hiljaista, eikä hän saa unta.

Hän kuulee pommikoneiden äänen, kun ne ovat noin viiden kilometrin päässä. Alati voimistuvan räätinän. Simpukan sisällä kohisevan meren.

Kun hän avaa makuuhuoneen ikkunan, koneiden jyly voimistuu. Muutoin yö on kammottavan äänetön: ei moottorien surinaa, ei ihmisten puhetta, ei kolistelua. Ei sireenejä. Ei askelia mukulakivillä. Ei edes lokkeja. Kuuluu vain nousuveden loiskinta muuria vasten korttelin päässä kuusi kerrosta alempana.

Ja jotakin muuta.

Jokin rasahtaa hiljaa, jossakin ihan lähellä. Hän avaa vasemmanpuoleisen ikkunaluukun ja hapuilee sormillaan oikeanpuoleisen säleitä. Säleiden väliin on tarttunut paperiarkki.

Hän vie sen nenänsä alle. Siinä on tuoreen musteen haju. Tai ehkä bensiinin. Paperi kahisee sormissa, se ei ole voinut olla ulkona kauan.

Marie-Laure epäröi seistessään ikkunan edessä sukkasillaan, takanaan oma huoneensa, jonka kaapin päällä on rivissä simpukankuoria ja jalkalistoilla pieniä sileitä kiviä. Keppi on nurkassa, sokeainkirjoituksella tehty suurikokoinen romaani alassuin sängyllä. Lentokoneiden jyrinä yltyy.

Poika

Viiden kadun päässä pohjoisen puolella valkotukkainen kahdeksantoistavuotias saksalaissotamies Werner Pfennig havahtuu heikkoon katkonaiseen surinaan. Vain vähän kuuluvampaan kuin kisan kehräys. Kuin karpäsiä napsahtelisi ikkunaruuutuun jossakin kaukana.

Missä hän on? Aseöljyn makeahko kemikaalimainen haju, äskettäin kyhättyjen ammuslaatikoiden tuoreen puun tuoksu, vanhojen sängynpeittojen koipallonlemu – hän on hotellissa. Tietysti. L'hôtel des Abeillesissa, Mehiläisten hotellissa.

Vielä on yö. Vielä on varhaista.

Meren suunnalta kantautuu vihellyksiä ja kumahduksia: ilmatorjunta toiminnassa.

Ilmatorjuntakorpraali juoksee käytävää ja suuntaa portaisiin. »Heti kellariin», hän huutaa olkansa yli, ja Werner sytyttää taskulampun, rullaa huopansa kangaskassiin ja lähtee käytävälle.

Vielä jokin aika sitten Mehiläisten hotelli oli iloinen paikka kirkkaansinisine kadunpuolen ikkunaluokkuineen, kahviloineen, jossa saattoi nauttia ostereita suoraan jäämurskavadilta, ja bretagnelaisine tarjoilijoineen, jotka rusetti kaulassa kiillottivat laseja baaritiskin takana. Huoneita oli kaksikymmentäyksi, merinäköalaa riitti ja aulan takka oli jykevä kuin kuorma-auto. Pariisilaiset viikonloppuvieraat nauttivat siellä aperitiivinsa, ennen heitä myös jotkut tasavallan lähettiläät – ministerit, varaministerit, apotit ja amiraalit – ja vuosisatoina ennen heitä ahavoituneet kaapparit: murhamiehet, ryöstelijät, rosvot, merimiehet.

Ennen sitä, ennen kuin talo oli edes hotelli, kokonaista viisisataa vuotta sitten, siellä asui vauras kaapparikapteeni, joka lakkasi rosvoamasta laivoja ja alkoi tutkia mehiläisiä Saint-Maloo ympäröivillä laidunmailla, kirjoitti havaintonsa muistiin ja söi hunajaa suoraan kennoista. Tammisten

ovenkamanoiden harjakoristeissa näkyy yhä kaiverrettuja kimalaisenkuvia, ja muratin valtaama suihkulähde sisäpihalla noudattaa mehiläispesän muotoa. Wernerin suosikkeja ovat yläkerran viiden hienoimman huoneen haalistuneet kattofreskot, joissa lähes lapsen kokoiset mehiläiset piirtyvät sinistä taustaa vasten, laiskat kuhnurit ja työläiset utuisine siipineen – ja varsinkin yhden huoneen kuusikulmaisen kylpyammeen yläpuolelle katon poikki käpertynyt lähes kolmemetrinen mehiläiskuningatar verkkosilmineen ja kullankarvaisine takaruumiineen.

Neljän viime viikon aikana hotelli on palvellut toisenlaista tarkoitusta: siitä on tullut linnoitus. Itävaltalaisen ilmatorjuntamiesten erillisosasto on peittänyt ikkunat laudoilla ja kääntänyt nurin joka ikisen sängyn. Ulko-ovea on vahvistettu ja portaikot täytetty tykistön ammuslaatikoilla. Hotellin neljäs kerros, jonka puutarhahuoneiden ranskalaisilta parvekkeilta avautuu näkymä suojamuureille, on saanut tiloihinsa vanhahkon pitkän kantaman huippunopean 88-ilmatorjuntatykin, jolla voi ampua lähes kymmenkiloisia kranaatteja yli neljäntoista kilometrin päähän.

Hänen majesteettinsa, sanovat itävaltalaiset tykistään, ja koko kuluksen viikon miehet ovat hoitaneet sitä kuin työmehiläiset kuningartaan. Sille on juotettu öljyä, sen putki on saanut uuden maalin, pyörät on voideltu ja jalat tuettu hiekkasäkeillä kuin uhrilahjoilla.

Kuninkaallinen *acht acht*, kasi kasi, tappava valtiatar, jonka tarkoituksena on suojella heitä kaikkia.

Werner on puolivälissä portaikkoa matkalla pohjakerrokseen, kun 88 tulittaa kaksi kertaa nopeasti perä perää. Hän kuulee ensimmäisen kerran aseiden äänen näin läheltä, ja kuulostaa kuin puolet hotellin katosta repeytyisi irti. Hän kompuroi eteenpäin kädet korvilla. Kaiku kimpoaa seiniltä kivijalkaan saakka ja sieltä takaisin.

Werner kuulee, kuinka kaksi kerrosta ylempänä itävaltalaiset ryntäilevät ja lataavat tykin kerta toisensa jälkeen ja kuinka kranaattiparin ujellus etäännyy, kun ne kiitävät meren yllä jo neljän viiden kilometrin päässä. Sitten hän tajuaa, että joku sotilaista laulaa. Tai useampikin. Kukaties kaikki laulavat. Kahdeksan Luftwaffen miestä, joista kukaan ei tule selviämään hengissä, esittää rakkauslaulun kuningattarelleen.

Werner seuraa taskulampun valokeilaa aulan läpi. Iso tykki pamahtaa kolmannen kerran, jossakin lähellä särkyy lasi, hormista ryöpsähtää

nokea ja seinät kumisevat kuin kirkonkello. Werner pelkää, että ääni irrottaa häneltä hampaat ikenistä.

Hän nykäisee kellarinoven auki ja pysähtyy, sillä hetken aikaa kaikki vain pyörii silmissä. »Nytkö se tapahtuu?» hän kysyy. »Ovatko he todella tulossa?»

Mutta kuka hänelle vastaisi?

Saint-Malo

Kujien varsilla viimeiset evakuoimatta jääneet kaupunkilaiset heräävät, voihekaisevat, huokaavat. Ikäneidot, ilotytöt, yli kuusikymmentävuotiaat miehet. Vitkastelijat, yhteistoimintamiehet, epäilijät, juopot. Kaikkien sisarkuntien nunnat. Köyhät. Jääräpäiset. Sokeat.

Jotkut hakeutuvat kiireesti pommisuojaan. Jotkut selittävät itselleen, että kyse on pelkästä harjoituksesta. Jotkut aikailevat, koska haluavat siepata mukaan huovan tai rukouskirjan tai korttipakan.

Liittoutuneiden mairinnouspäivä oli kaksi kuukautta sitten. Cherbourg on vapautettu, Caen on vapautettu, samoin Rennes. Puolet Länsi-Ranskasta on jo vapaana. Idässä neuvostoliittolaiset ovat vallanneet takaisin Minskin, puolalaisten kotijoukot kapinoivat Varsovassa ja muutamat harvat sanomalehdet ovat jo rohjenneet esittää, että on tapahtunut käänne.

Mutta ei täällä. Ei täällä mannerreunan viimeisessä linnakkeessa, saksalaisten viimeisessä tukikohdassa Bretagnen rannikolla.

Kuiskitaan, että täällä saksalaiset ovat kunnostaneet kaksi kilometriä pitkät keskiaikaisten muurien alla kulkevat tunnelit ja rakentaneet uutta puolustusta, uusia käytäviä, pakoreittejä ja hämmentävän monimutkaisia maanalaisia tiloja. La Citén niemilinnakkeen alla, vanhastakaupungista virtaavan joen toisella puolella, on huoneita sidetarpeille, huoneita ammuksille, jopa maanalainen sairaala, tai sellainen käsitys ihmisillä on. Tiloissa on ilmastointi, kahdensadantuhannen litran vesisäiliö ja suora puhelinlinja Berliiniin. Saksalaisilla on liekinheittäviä ansamiinoja ja bunkkeriverkosto periskoppeineen. Taisteluvälineitä on varastossa niin paljon, että merelle voidaan laukaista kranaatteja pitkin päivää, joka päivä vuoden ajan.

Kuiskitaan, että kaupungissa on tuhat saksalaista, jotka ovat valmiita kuolemaan. Tai viisituhatta. Kenties vielä enemmän.

Saint-Malo, kaupunki jota vesi ympäröi neljältä puolelta. Yhteys muuhun Ranskaan on heiveröinen: pengertie, silta, hiekkasärkki. Ennen kaikkea olemme malolaisia, sanovat Saint-Malon asukkaat. Bretagnelaisia vasta sitten. Ranskalaisia, jos vielä jotain jää jäljelle.

Myrskyisellä säällä graniittikalliot hehkuvat sinisinä. Nousuveden aikaan merivesi leviää kellareihin aina kaupungin keskustaa myöten. Laskuveden matalimmassa vaiheessa tuhansien hylkyjen hanhenkaulojen kuorruttamat tukikaaret pistävät esiin merestä.

Sama pieni kallioniemeke on saanut kokea piirityksiä kolmetuhatta vuotta.

Mutta ei koskaan mitään tämän kaltaista.

Isoäiti nostaa touhukkaan taaperon syliinsä. Humalainen, joka heittää vetensä kujalle noin kilometrin päässä Saint-Servanin edustalla, noukkii pensasaidasta paperiarkin. *Tärkeä viesti kaupungin asukkaille, siinä sanotaan. Poistukaa välittömästi maaseudulle.*

Ilmatorjuntapatterit välähtelevät ulommilla saarilla, vanhankaupungin puolelle sijoitetut suuret saksalaistykit laukovat ujeltavia ammuksiin merelle ja kolmesataakahdeksankymmentä ranskalaista, jotka ovat vankeina Fort National-nimisessä linnakesaareissa kolmensadan metrin päässä rannasta, kyyhöttää kuun valaisemalla pihalla ja tähyää taivaalle.

Miehitystä on kestänyt neljä vuotta, ja lähestyvien pommikoneiden jyrinä on – minkä jyrinää? Vapautuksen? Vai tuhon?

Käsiaseiden nakutusta. Ilmatorjuntatykin karheaa rummutusta. Kymmenkunta tuomiokirkon tornissa levähtänyttä kyyhkystä syöksyy alas koko torninhuipun pituudelta ja kaartaa kohti merta.

Rue Vauborel 4

Marie-Laure LeBlanc on yksin huoneessaan ja haistelee lentolehdistä, jota ei pysty lukemaan. Sireenit ulvovat. Hän sulkee luukut ja ikkunan haan. Pommikoneet tulevat sekunti sekunnilta lähemmäksi, jokainen sekunti on menetetty sekunti. Nyt pitäisi heti lähteä alakertaan. Suunnata keittiön nurkkaan, josta avautuu pieni salaluukku kellariin, paikkaan joka on täynnä pölyä, hiirten nakertamia mattoja ja ikivanhoja, pitkään avaamattomina säilytetyjä kirstuja.

Mutta hän palaakin vuoteen jalkopään kohdalle pöydän luo ja polvistuu kaupungin pienoismallin viereen.

Taas sormet etsiytyvät ulkomuureille, Bastion de la Hollandelle, pienille alas johtaville portaille. Tässä nimenomaisessa ikkunassa, todellisessa kaupungissa, joku nainen piiskaa mattojaan joka sunnuntai. Tästä taas huusi kerran joku poika: *Katso vähän mihin astut, oletko sokea?*

Ikkunaruudut rämisevät puitteissaan. Ilmatorjuntatykit ampuvat uuden yhteislaukauksen. Maan pyöriminen jatkuu vielä.

Sormenpäiden alla pienoiskokoinen rue d'Estrées risteää pienoiskoikaisen rue Vauborelin kanssa. Sormet kääntyvät oikealle, sipaisevat ovia. Yksi, kaksi, kolme. Neljä. Montako kertaa hän on tehnyt näin?

Numero 4: korkea, ränsistynyt, linnunpesämäinen talo, jonka omistaa hänen isosetänsä Etienne. Jossa hän on asunut neljä vuotta. Jonka kuudennessa kerroksessa hän on yksin polvillaan, kun kymmenkunta amerikkalaista pommikonetta jyrisee häntä kohti.

Hän painaa sisään pikkuruista etuovea, salainen salpa aukeaa, ja pikku talo ponnahtaa ulos pienoismallista. Käsissä se tuntuu samankokoiselta kuin isän tupakka-aski.

Nyt koneet ovat niin lähellä, että lattia tärisee polvien alla. Portaikkoon ripustetun kattokruunun kristallit helisevät. Marie-Laure kääntää minia-

tyyritalon savupiippua yhdeksänkymmentä astetta. Sitten hän siirtää sivuun kolme puulevyä, joista muodostuu katto, ja kääntää talon nurin.

Hänen kämmenelleen putoaa kivi.

Se on kylmä. Kyyhkynmunan kokoinen. Kyynelen muotoinen.

Marie-Laure puristaa taloa toisessa kädessä ja kiveä toisessa. Huone tuntuu hauraalta, hataralta. Kuin jättimäiset sormenpäät voisivat puhkai-
ta sen seinät.

»Papa?» hän kuiskaa.

Kellari

Mehiläisten hotellin aulan alla sijaitseva kellari on louhittu kallio-perään. Pakkilaatikoiden, kaappien ja työkalujen ripustamiseen tarkoitettujen reikälevyjen takana on paljasta graniittiseinää. Kolme massiivista niskahirttä, jotka on kaadettu käsin jostakin ikivanhasta bretagnelaismetsästä, kuljetettu ja nostettu paikoilleen hevosten avulla satoja vuosia sitten, pitää laipion paikoillaan.

Yksi ainoa hehkulamppu langettaa lepattavan varjon kaiken ylle.

Werner Pfennig istuu telttatuolilla höyläpenkin edessä, tarkistaa akun virran ja vie kuulokkeet korvilleen. Radio on teräskuorinen lähetinvastaanotin, jossa on 1,6-metrin kaistalla toimiva antenni. Sen avulla hän voi olla yhteydessä yläkerran samanlaiseen lähetinvastaanottimeen, kahteen muuhun ilmatorjuntapatteriin kaupunginmuurien sisäpuolella sekä maanalaisen varuskunnan johtoon joensuun toisella puolella.

Lähetinvastaanotin humisee lämmitessään. Ilmavalvoja lukee koordinaatit mikrofoniin ja tykkimies toistaa ne. Werner hieroo silmiään. Hänen takanaan on takavarikoituja arvoesineitä, jotka täyttävät tilan kattoon asti: rullalle käärittyjä gobeliineja, kaappikelloja, kaappeja ja suurikokoisia maisemamaalauksia, joihin on murtunut halkeamia. Hyllyllä Werneria vastapäätä nököttää kahdeksan tai yhdeksän kipsipäätä, joiden tarkoitusta hän saattaa korkeintaan arvailla.

Jykevä ylikersantti Frank Volkheimer laskeutuu kapeita puisia portaita ja pistää päänsä niskahirsien alta. Hän hymyilee suopeasti Wernerille ja istuu korkeaselkäiseen, kullankeltaisella silkillä verhoiltuun tuoliin asettaen kiväärin poikittain valtaville reisilleen, missä se ei näytä poliisin patukkaa suuremmalta.

Werner sanoo: »Nytkö se alkaa?»

Suuri lukuromaani sodasta,
rakkaudesta ja radioaalloista sekä
mittaamattoman arvokkaasta timantista,
joka määrää kahden erikoisen
lapsen kohtalon.

Saksalainen Werner asuu orpokodissa ja
kuuntelee öisin ranskankielisiä radiolähetyksiä.

Sokea Marie-Laure elää isänsä kanssa,
joka on Pariisin luonnontieteellisen museon lukkoseppä.

Sota syttyy. Tekniikan ihmelapsi Werner sijoitetaan
radiolähetyksiä vakoilevaan SS-yksikköön,
ja Marie-Laure pakenee Bretagneen,
Saint-Malon merenrantakaupunkiin.

Mukanaan hänellä on salaperäinen ja
mahdollisesti kirottu jalokivi. Vuosi vuodelta
Wernerin ja Marie-Lauren polut lähenevät toisiaan.

Mitä tapahtuu kun heidän tiensä
viimein risteävät?

#kaikkisevalo | #doerr | #anthonydoerr

#suurilukuromaani | #kirja

#kirja WWW.KIRJA.FI	 9 789510 409749	
	84.2 ISBN 978-951-0-40974-9	